

Stockholm stad
Utbildningsnämnden
Inkom 2018-02-13
Dnr 1.6.1-1132/2018

Till berörd remissinstans

Remiss av Strategi för romsk inkludering

Hej,

här kommer en remiss att svara på.

Ni ombeds att yttra er över bifogad remiss senast 2018-04-20. Kontakta ansvarig handläggare om ni inte kan svara inom utsatt tid.

Stadsledningskontoret för yttrande senast 2018-05-03.

Ansvarig handläggare är Alaa Idris. Telefonnummer: 0850829239.

Instruktioner för remissvar

Remissinstanser inom eDok (Stockholms stads ärendehanteringssystem)

- Använd funktionen Svara på remiss för expediering till kommunstyrelsens registratur (KF/KS kansli).
- Använd korrespondensverktyget för att skicka de expedierade handlingarna i Word-format till RI-remissvar.SLK@stockholm.se.
- Ange diarienummer 2018/000070 i ämnesraden.
- Bilägg inte remissen.

Övriga remissinstanser

- Skicka remissvaret i PDF-format till kommunstyrelsen@stockholm.se
- Skicka remissvaret i Word-format till RI-remissvar.SLK@stockholm.se
- Ange diarienummer 2018/000070 i ämnesraden.
- Bilägg inte remissen.

Stadsledningskontoret
Rotel I

Ragnar Östbergs plan 1
Stadshuset
105 35 Stockholm
Telefon
Växel 08-508 290 00
Fax
kommunstyrelsen@stockholm.se
stockholm.se

Remissinstanser

- Stadsledningskontoret
- Hägersten-Liljeholmens stadsdelsnämnd
- Arbetsmarknadsnämnden
- Bromma stadsdelsnämnd
- E´ Romani Glinda
- Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

- Farsta stadsdelsnämnd
- Föreningen för romska barn och kvinnor
- Hässelby-Vällingby stadsdelsnämnd
- Kommunstyrelsens råd för mänskliga rättigheter
- Kulturnämnden
- Kungsholmens stadsdelsnämnd
- Norrmalms stadsdelsnämnd
- Riksförbundet Internationella romska och resande Kvinnocenter
- Rinkeby-Kista stadsdelsnämnd
- Romano Paso
- Romska ungdomsdelegationen
- Skarpnäcks stadsdelsnämnd
- Skärholmens stadsdelsnämnd
- Socialnämnden
- Spånga-Tensta stadsdelsnämnd
- Södermalms stadsdelsnämnd
- Utbildningsnämnden
- Äldrenämnden
- Älvsjö stadsdelsnämnd
- Östermalms stadsdelsnämnd

Bilagor

1. Stockholms stads strategi för romsk inkludering
2. (Godkänd - R 4) 157-70-2018 tj Strategi för romsk inkludering
3. Följebrev Strategi för romsk inkludering, 2018/000070

Med vänlig hälsning,Alaa Idris
Rotel I

Handläggare
Heidi Pikkarainen
Telefon: 0850829449

Till
Kommunstyrelsen

Strategi för romsk inkludering

Förslag till beslut

Kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande:

Strategi för romsk inkludering godkänns enligt bilaga 1.

Margareta Östrand
Tf stadsdirektör

Annika Hjelm
Direktör för mänskliga rättigheter

Sammanfattning

Stockholms stad är utvecklingskommun för romsk inkludering och som utvecklingskommun har staden åtagit sig att ta fram en strategi för romsk inkludering. Strategin har utarbetats tillsammans med romska företrädare, Skarpnäcks stadsdelsförvaltning samt arbetsmarknads-, kultur-, social- och utbildningsförvaltningen.

Strategin föreslås gälla 2018-2022 och tydliggör en övergripande inriktning samt ansvarsfördelning för stadens fortsatta utvecklingsarbete inom rättighetsområdena arbete och försörjning, utbildning, kultur samt social omsorg och trygghet. Strategin kompletterar stadens Riktlinjer för nationella minoriteter.

Stadsledningskontoret bedömer att strategin bidrar till att stärka stadens utvecklingsarbete med romers rättigheter som nationell minoritetsgrupp.

Bakgrund

År 2016 ansökte Stockholms stad och beviljades av regeringen att under två år vara en av fem utvecklingskommuner för romsk inkludering. Satsningen är en del av regeringens *20-åriga strategi för romsk inkludering* med målet att den rom som år 2032 fyller 20 år ska ha samma möjligheter i livet som en icke-rom. Regeringens strategi har sin utgångspunkt i mänskliga rättigheter, med särskild betoning på icke-diskriminering.

Ansökan beviljades utifrån bedömningen att Stockholms stad har en utvecklings- och förändringspotential avseende romers tillgång till grundläggande mänskliga rättigheter. I ansökan beskriver staden att arbetet som utvecklingskommun ska leda till en stadsövergripande och sammanhållen strategi för romsk inkludering.

Stadens arbete med romsk inkludering var framskrivet i budget för verksamhetsår 2017 där kommunstyrelsen gavs i uppdrag att i samråd med romska företrädare och berörda nämnder ta fram en strategi för romsk inkludering.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts av stadsledningskontorets kansli för mänskliga rättigheter. En styrgrupp bestående av representanter från stadsledningskontoret, arbetsmarknads-, kultur-, social- och utbildningsförvaltningen samt Skarpnäcks stadsdelsförvaltning har väglett arbetet. Inför framtagandet av strategin och vid flera ytterligare tillfällen har samråd genomförts med den romska minoritetsgruppen.

Ärendet

Arbetet har fokuserat på att identifiera hinder som kan påverka romers tillgång till sina mänskliga rättigheter. Arbetssätt som särskilt gynnar romska kvinnor, barn och unga har identifierats som angelägna utvecklingsområden.

Förslag till Stockholm stads strategi för romsk inkludering
Kommunstyrelsen föreslås ansvara för kommunikation, samordning och uppföljning av strategin. Arbetsmarknads-, kultur-, utbildnings- och socialnämnden samt stadsdelsnämnderna ansvarar för att genomföra strategin. Arbetet ska vara en integrerad del av respektive nämnds verksamhet och därmed rymmas inom given ekonomisk ram. Återrapporteringen görs i stadens styr- och ledningssystem och genom den årsrapport som kommunstyrelsen föreslås ta fram.

Strategin tydliggör stadens arbete inom rättighetsområdena *arbete och försörjning, utbildning, kultur samt social omsorg och trygghet*.

Strategin kompletterar stadens *Riktlinjer för nationella minoriteter* och syftar till att lägga fast stadens övergripande inriktning samt arbetssätt och ansvarsfördelning för hur arbetet med romsk inkludering ska bedrivas. Strategin föreslås gälla åren 2018-2022.

Synpunkter och förslag

Stockholm ska vara en stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fri från diskriminering. Att stärka romers rättigheter är en del av stadens arbete med att värna de mänskliga rättigheterna. Frågan om romsk inkludering är framskriven i 2018 års budget vilket tydliggör att staden ser utvecklingsarbetet för frågor som rör romers rättigheter som en del av ordinarie arbetsstruktur.

Stadsledningskontoret anser att strategin ger en god plattform för det fortsatta arbetet inom området.

Stadsledningskontoret bedömer att strategin bidrar till en förstärkning av stadens utvecklingsarbete med romers rättigheter som nationell minoritetsgrupp. Arbetet ska präglas av romsk delaktighet och egenmakt. Strategin tydliggör ansvarsfördelningen för arbetet samt formulerar konkreta utvecklingsområden som till exempel modersmålsundervisning i romani chib, vuxenutbildningar och praktikplatser. Det fortsatta arbetet att skydda och främja romers rättigheter ska genomsyras av principen om ickediskriminering samt kunskap om och respekt för romers historia, språk och kultur.

Strategin är jämställdhetsintegrerad och tydliggör hur stadens arbete med romsk inkludering kan bidra till gynnsamma villkor för romska kvinnor exempelvis på arbetsmarknaden. De åtgärdsförslag som strategin lämnar bidrar därmed till kommunfullmäktiges mål om Stockholm som en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika.

Stadsledningskontoret föreslår att kommunstyrelsen föreslår att kommunfullmäktige beslutar följande:

1. Strategi för romsk inkludering godkänns enligt bilaga 1.

Bilagor

1. Strategi för romsk inkludering

Stadsledningskontoret
Kansliet för mänskliga rättigheter

Ragnar Östbergs plan 1
Stadshuset
105 35 Stockholm
Telefon 0850829449
Växel 08-508 290 00
Fax
kommunstyrelsen@stockholm.se
stockholm.se

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Margareta Östrand (Huvudansvarig)	2018-02-09
Annika Hjelm (Ansvarig)	2018-02-09

Stockholms stads strategi för romsk inkludering 2018-2022

stockholm.se

Innehåll

Bakgrund och syfte	4
Rätten till arbete och försörjning	5
Möjligheten till arbete och vuxenutbildningar ska stärkas	6
Brobygggarverksamheten ska stärkas	6
Rätten till utbildning	7
Stadens skolor motverkar diskriminering och annan kränkande behandling	9
Modersmålsundervisning och modersmålsstöd i romani chib ska stärkas ..	9
Alla elevers kunskap om den nationella minoriteten romer ska stärkas ..	10
Rätten till kultur	10
Synliggörande av den romska minoritetens kultur ska öka	11
Medier på romani chib i bibliotek	12
Rätten till social omsorg och trygghet	12
Insatser som främjar den romska minoritetens förtroende för socialtjänsten ska öka	12
Insatser som motverkar våld i nära relationer	13
Omhändertagande av barn	14
Ansvarsfördelning och uppföljning	15

Bakgrund och syfte

Stockholms stads långsiktiga vision är Ett Stockholm för alla. Staden är öppen och välkomnande, fri från diskriminering och trygg och säker för alla.¹

Det är mot bakgrund av stadens vision om att vara en tillgänglig och inkluderande stad som Stockholms stad år 2016 ansökte om att vara utvecklingskommun för romsk inkludering. Kulturdepartementet beslutade samma år att bevilja ansökan utifrån stadens utvecklings- och förändringspotential avseende romers tillgång till grundläggande mänskliga rättigheter. Genom att Stockholms stad är utvecklingskommun för romsk inkludering bidrar staden till att nå målet i regeringens 20-åriga strategi för romsk inkludering, att den rom som år 2032 fyller 20 år, ska ha samma möjligheter i livet som en icke- rom. Regeringens strategi har sin utgångspunkt i mänskliga rättigheter, med särskild betoning på icke-diskriminering.

Kommunfullmäktige fastslog i budget för 2017 att kommunstyrelsen ska ta fram en strategi för romsk inkludering i samråd med romska företrädare och berörda nämnder. Strategin syftar till att insatser som skyddar och främjar romers rättigheter som nationell minoritet ska utvecklas och hinder som romer kan erfara i stadens verksamheter ska undanröjas. Utvecklingsarbetet ska präglas av romsk delaktighet och egenmakt, principen om icke-diskriminering samt kunskap om och respekt för romers historia, språk och kultur.

För att stadens verksamheter ska ha en gemensam plattform i arbetet med att säkerställa romers mänskliga rättigheter finns denna stadsövergripande och långsiktiga strategi. Strategin syftar till att lägga fast stadens övergripande inriktning samt arbetssätt och ansvarsfördelning för hur arbetet med romsk inkludering ska bedrivas. Strategin gäller i fem år, 2018-2022. Den bidrar till att förverkliga stadens långsiktiga vision om Ett Stockholm för alla. Strategin är ett komplement till *Riktlinjer för nationella minoriteter*.

---

¹ Vision 2040, Ett Stockholm för alla.

Rätten till arbete och försörjning

Vision 2040 Ett Stockholm för alla:

Stockholm har en väl fungerande arbetsmarknad som skapar hög sysselsättning bland befolkningen. Alltfler jobbar och försörjer sig själva. Oavsett vem man är går det att få ett arbete som matchar utbildning och yrkeserfarenhet eller en utbildning som leder till arbete.

Arbetsmarknadsnämndens verksamhet syftar till att nå den långsiktiga visionen och bedrivs i enlighet med vad FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter har uttalat om vad rätten till arbete innebär. FN framhåller att rätten till arbete är avgörande för att förverkliga andra mänskliga rättigheter och utgör en integrerad och omistlig del av människans värdighet.² I EU-kommissionens ram för arbetet med att säkerställa romers rättigheter betonas att rätten till arbete bör vara ett prioriterat område. Målet bör vara att överbrygga klyftan i fråga om sysselsättning mellan romer och den övriga befolkningen.³

Uppgifter om sysselsättningsgrad bland romer som bor i Stockholms stad är osäkra. Stadens samråd samt erfarenheter från arbetsmarknadsförvaltningens brobygggarverksamhet tyder dock på att romer i Stockholms stad har en missgynnad ställning på arbetsmarknaden. Många möter diskriminering. Låg utbildningsnivå hos många i gruppen begränsar möjligheterna att etablera sig på arbetsmarknaden. Romers förutsättningar på arbetsmarknaden kan också kopplas till den historiska diskrimineringen som skapat en socialt och ekonomiskt utsatt situation.⁴

Arbetsmarknadsförvaltningen arbetar sedan år 2014 med romsk inkludering med stöd av romska brobyggare/samhällsväglare i den norra och södra delen av staden. Ett arbetssätt som eftersträvas inom förvaltningen är att ha en uppsökande hållning gentemot målgruppen. Arbetssättet bygger på förståelsen att inkluderande processer är nödvändiga för att förvaltningens resurser ska utnyttjas och vara tillgängliga för den romska minoriteten. En viktig del är att

---

² FN (2016) Committee on Economic, Social and Cultural Rights, General comment No. 23 on the right to just and favourable conditions of work (article 7 of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights).

³ EU kommissionen (2011) 173, An EU Framework for National Roma Integration Strategies up to 2020.

⁴ Ds 2014:8; Länsstyrelsen (2014) Romers rätt till arbete.

inkludera den romska gruppens erfarenheter i utvecklandet och användandet av förvaltningens insatser så att dessa kan komma den romska minoriteten till del utifrån deras förutsättningar.

Samarbete mellan stadens förvaltningar och andra myndigheter kring enskilda personer som står långt från arbetsmarknaden är utmärkande för många av insatserna. Dessa samarbeten ska fortsätta och bidra till stadens kunskapsutveckling om romers rättigheter och villkor på arbetsmarknaden.

Möjligheten till arbete och vuxenutbildningar ska stärkas

Arbetsmarknadsnämnden ska prioritera strategiska insatser inom ramen för ordinarie arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det är av vikt att arbetet präglas av långsiktighet och kontinuitet. Unga arbetslösa romer mellan 16 och 29 år och romska kvinnor med svag ställning på arbetsmarknaden är viktiga målgrupper. Det innebär att nämnden genomför insatser för att nå unga romer och kvinnor med information om arbetsmarknadsnämndens verksamheter. Nämnden ska dessutom uppmuntra romska ungdomar att söka sommarjobb och möjliggöra ungdomsanställningar i staden. Nämnden ska stärka arbetet med vuxenutbildning för romer – såväl unga som äldre, genom skräddarsydda vuxenutbildningar som kan kombineras med anställningar i staden, så kallade Stockholmsjobb.

- Arbetsmarknadsnämnden utvecklar insatser för att nå arbetssökande romer med information, vägledning och stöd om arbetsmarknadsförvaltningens verksamhet. Prioriterade målgrupper är unga romer mellan 16 och 29 år samt romska kvinnor.
- Arbetsmarknadsnämnden utvecklar vuxenutbildningar som kan kombineras med kommunala visstidsanställningar, Stockholmsjobb.

Brobygggarverksamheten ska stärkas

Avbrutna studier påverkar möjligheterna till högre utbildning negativt, liksom chanserna att få ett arbete. Den som inte kan försörja sig genom eget arbete har påtagligt sämre möjligheter att få tillgång till en bostad. Stadens arbete med att stärka romers ställning på arbetsmarknaden är centralt i arbetet för att förbättra romers livsvillkor. En utveckling av brobygggarverksamheten förutsätter därför samverkan med andra förvaltningar. Brobygggarverksamhetens uppdrag ska därutöver förtydligas så att verksamheten och dess effekter för romers rättigheter går att följa upp och utvärdera.

- Arbetsmarknadsnämnden utvecklar ett strategiskt och långsiktigt arbete med brobygggarverksamheten. Det innefattar en strategisk och långsiktig samverkan med andra förvaltningar och Arbetsförmedlingen.
- Arbetsmarknadsnämnden utvecklar rutiner för uppföljning av brobygggarverksamheten med syftet att synliggöra verksamhetens effekter för romers ställning på arbetsmarknaden.

Rätten till utbildning

Vision 2040 Ett Stockholm för alla:

Alla barn i Stockholm får rätt till en bra utbildning tillgodosedd oavsett bakgrund. Stadens förskolor och skolor är väl ansedda och det är alltid nära till en skola med hög kvalitet.

Utbildningsnämndens verksamhet bedrivs i enlighet med stadens långsiktiga vision och vad den Europeiska sociala och ekonomiska kommittén har uttalat om rätten till utbildning. Kommittén betonar att rätten till utbildning är både en rättighet i sig och en nödvändig förutsättning för att andra rättigheter ska kunna genomföras. Möjligheten att delta i och ha inflytande över sina egna livsvillkor ökar när rättigheten inte påverkas av diskriminering, menar kommittén.⁵ Rätten till utbildning fastslås också i barnkonventionen. Barnets utbildning ska bland annat syfta till att utveckla barnets unika möjligheter. Rätten till utbildning handlar också om att utveckla respekt för de mänskliga rättigheterna och för barnets egen kulturella identitet.⁶ EU-kommissionens ram för nationella strategier för romsk inkludering understryker att rätten till utbildning bör vara ett prioriterat område för att åstadkomma en förändring av romers livsvillkor.⁷

Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm visar i sin rapport "Förskolan – en god investering i jämlika livsvillkor" hur viktig förskolan är för barns möjlighet till utveckling av sina förmågor. Förskolan har långsiktiga positiva effekter på barns lärande och utveckling, och är därför en viktig start på det livslånga lärandet.

---

⁵ Den europeiska sociala stadgan (reviderad).

⁶ Barnkonventionen, artikel 26 – 29.

⁷ EU-kommissionen (2011) An EU Framework for National Roma Integration Strategies up to 2020.

En förskola av god kvalitet fungerar även utjämnande av socioekonomiska skillnader.

Rapporter om romska elevers villkor inom förskolan och skolan samt dialoger med romer visar att villkoren för många romer inte är tillfredsställande. Romska elevers och föräldrars erfarenheter av diskriminering och utsatthet i skolan samt svårigheterna att skapa goda relationer till lärare och annan skolpersonal påverkar tillgången till förskolan och grundskolan.⁸ Det är därför viktigt att förskolor och skolor i Stockholms stad aktivt arbetar mot diskriminering och främjar lika rättigheter och möjlighet i enlighet med diskrimineringslagen (2008:567) och skollagen (2010:800).

Utbildningsnämnden ska prioritera insatser som bidrar till att förverkliga syftet med minoritetslagstiftningen om att nationella minoritetsspråken ska revitaliseras och bestå som levande språk i Sverige. Det är därför angeläget att stadens skolor arbetar utifrån perspektivet att språket i många avseenden är kulturbärare av elevernas identitet och kultur. Genom att stadens grundskolor och gymnasieskolor erbjuder modersmålsundervisning i romani chib för alla de elever som ansöker om det säkerställs språkliga rättigheter. Förskolor och förskoleklasser i Stockholms stad medverkar till förverkligande av språkliga rättigheter också genom att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla sin förmåga att kommunicera såväl på svenska som på sitt modersmål. Det innebär att romska barn som nationell minoritet får stöd i att utveckla en flerkulturell tillhörighet i enlighet vad som föreskrivs i Läroplanen för förskolan.⁹ Lika viktigt är att stadens skolor i enlighet med vad som föreskrivs i läroplanen ger alla elever kunskap om den romska nationella minoritetens kultur, språk och historia.¹⁰

Tvåspråkig undervisning har också betydelse när det gäller att stödja och stärka minoritetsspråk. Kommunstyrelsen ska därför i samråd med romska företrädare och utbildningsnämnden utreda möjligheter till tvåspråkig undervisning på romani chib.¹¹

---

⁸ Länsstyrelsen i Stockholms län (2014) Nulägesbeskrivning av hinder och möjligheter för romers rätt; DO (2010) Romers rättigheter; Barnombudsmannen (2005) De vill att jag ska vara osynlig.

⁹ Läroplanen för förskolan (Lpfö 98).

¹⁰ Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011, övergripande mål och riktlinjer.

¹¹ Utbildningsnämnden, Sammanträdesprotokoll, Nr 11/2016, 2016-12-15

Stadens skolor motverkar diskriminering och annan kränkande behandling

Skolors arbete med att säkra trygghet och studiero är en förutsättning för jämlikt lärande. Skolan ska vara en säker plats där alla elever ska känna sig trygga och ingen ska vara rädd för att gå till skolan. Stadens skolor tar tydlig ställning för mänskliga rättigheter, demokratiska värderingar och likabehandling. Det är av vikt att utbildningsnämnden säkerställer att skolor utifrån kunskap om romers utsatthet undanröjer osakliga hinder genom att bedriva ett effektivt likabehandlingsarbete som främjar alla elevers lika rättigheter och möjligheter oavsett diskrimineringsgrund samt skolor bedriver ett aktivt arbete som förebygger trakasserier. Insatser med elevassistenter med romskt språk- och kulturkompetens kan vara en metod i arbetet för att förbättra romska elevers villkor inom skolan.

- Utbildningsnämnden stärker kunskaper om romers utsatthet och antiziganism som ett led i det generella arbetet mot mobbning, kränkande behandling och trakasserier.

Modersmålsundervisning och modersmålsstöd i romani chib ska stärkas

Det är förhållandevis få vårdnadshavare med romsk tillhörighet som söker modersmålsundervisning i romani chib i skolan eller modersmålsstöd i förskolan. Om detta beror på att elevernas eller barnens intresse av att läsa minoritetsspråk är begränsat eller på andra faktorer går inte att med säkerhet uttala sig om. Av flera rapporter framgår dock att det stigma som fortfarande är en del av många romers vardag påverkar föräldrarnas benägenhet att hävda den rättigheten för sina barn.¹² Genom att staden, och utbildningsnämnden i synnerhet, har en aktiv och främjande hållning till frågor som rör det nationella minoritetsspråket inom ramen för ordinarie verksamhet kan förvaltningens resurser utnyttjas och bli mer tillgänglig för den romska minoriteten.

- Utbildningsnämnden arbetar aktivt för att öka antalet modersmålslärare i romani chib och antalet barn som deltar i modersmålsundervisning.

---

¹² Länsstyrelsen i Stockholms län (2014) Nulägesbeskrivning av hinder och möjligheter för romers rätt; DO (2010) Romers rättigheter & Skolverket (2013) Delredovisning av regeringsuppdrag inom regeringens strategi för romsk inkludering.

- Stadsdelsnämnderna ska genom förskolan bidra till att barn som tillhör de nationella minoriteterna får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål.

Alla elevers kunskap om den nationella minoriteten romer ska stärkas

Läroplanen för grundskolan och gymnasieskolan fastställer kunskapsmål om de nationella minoriteterna inom ämnena samhällskunskap, historia och svenska. Elever som går i stadens grundskolor och gymnasieskolor ska få kunskap om de nationella minoriteternas rättigheter och plats i det svenska samhället utifrån ett nutida och historiskt perspektiv.

- Utbildningsnämnden arbetar aktivt för att öka kunskapen hos lärare om den romska nationella minoritetens kultur, språk och historia.

Rätten till kultur

Vision 2040 Ett Stockholm för alla:

Det finns ett mångsidigt utbud av kultur och fritid i alla stadens delar, där människor upplever, deltar i och är med och skapar aktiviteter. Konstnärer, musiker och kreativa branscher bidrar till att skapa denna attraktiva stad i ständig utveckling.

Kulturnämndens verksamhet arbetar utifrån stadens vision och i enlighet med vad FN-kommittén om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter har uttalat om rätten till kultur. Alla ska ha lika tillgång till kultur i alla dess upptänkliga former som till exempel konst, musik, teater, dans, film och litteratur. Kommittén poängterar att rättigheten kan uppnås om genomförandet präglas av icke-diskriminering och när särskilt utsatta grupper är delaktiga i att formulera hinder och möjligheter för att rättigheten ska förverkligas.¹³

I stadens utvecklingsarbete med att tillgodose romers rättigheter ska kulturnämnden beakta barnperspektivet. I artikel 30 framhålls den särskilda rätt till yttrandefrihet som barn från minoriteter ska ha till sitt eget kulturliv, bekänna sig till eller använda sitt språk.

---

¹³ FN (2009) General comment No. 21 Right of everyone to take part in cultural life (art. 15, para. 1 (a), of the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights).

Flertalet statliga utredningar problematiserar avsaknaden av kulturarvsinstitutioner utifrån ett nationellt perspektiv och konstaterar att konsekvensen blir att minoritetens närvaro inte märks i någon större utsträckning i offentliga rum eller i kulturhistoriska sammanhang.¹⁴ Det är mot denna bakgrund Stockholms stad vidtar insatser som ska leda till att romers nutida och historiska närvaro samt språk och kultur synliggörs i staden. Genom att synliggöra det svenska kulturarvets mångfald kan majoritetsbefolkningens förståelse för gruppens villkor öka. En annan effekt är att minoritetens förutsättningar att värna och utveckla sitt språk och sin kultur stärks.

Synliggörande av den romska minoritetens kultur ska öka

Kulturnämnden ska prioritera strategiska insatser inom ramen för ordinarie kulturpolitisk verksamhet. Det är av vikt att arbetet bedrivs i nära samverkan med romska företrädare och bidrar till att den romska minoritetens historia och närvaro i andra avseenden får en mer framträdande roll i staden. Det kan göras genom uppmärksammande av högtidsdagar som den romska minoriteten anser är angelägen att lyfta fram. Romska föreningars initiativ är en viktig utgångspunkt för såväl fortlevnaden, men också för utvecklingen av identiteten, språket och kulturen. Det kan på sikt leda till att romska kulturaktörer har en större plats i Stockholms kulturliv.

- Stadens kulturliv ska vara en angelägenhet för alla och därigenom spegla och inkludera den romska minoriteten.
- Kulturnämnden prioriterar arbetssätt som bidrar till att stadens kulturscener och museum synliggör den romska minoritetens villkor samt stadens historia ur ett romskt perspektiv.
- Kulturnämnden och stadsdelsnämnderna genomför insatser för att underlätta för den romska minoriteten att söka kultur- och utvecklingsstöd.

---

¹⁴ SOU 2010:55.

Medier på romani chib i bibliotek

Romani chib är ett nationellt minoritetsspråk. Bibliotek har ett särskilt uppdrag att enligt bibliotekslag (2013:801) erbjuda litteratur på de nationella minoritetsspråken. Stockholms stadsbibliotek ska fortsätta bevaka utgivning och kontinuerligt köpa in medier på minoritetsspråket romani chib.

Rätten till social omsorg och trygghet

Vision 2040 Ett Stockholm för alla:

I det sociala arbetet finns tydligt fokus på det förebyggande arbetet och tidiga insatser. Flera aktörer i staden arbetar tätt tillsammans för att förebygga att människor hamnar i social utsatthet och agerar snabbt och effektivt om det ändå sker.

Socialnämnden och stadsdelarnas verksamhet är i linje med visionen och Europarådets rekommendationer om vad rätten till social omsorg och trygghet innebär. Rättigheten syftar ytterst till att öka delaktighet för människor i ekonomiskt och socialt utsatta situationer. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt att nå individer eller grupper som möter svårigheter att åtnjuta rättigheten. Det rör i synnerhet individer som av olika skäl står långt från arbetsmarknaden, men även minoritetsgrupper som av historiska skäl inte till fullo åtnjuter denna rättighet. Europarådet betonar vikten av att rättigheten genomförs utan diskriminering.¹⁵

Insatser som främjar den romska minoritetens förtroende för socialtjänsten ska öka

Socialnämndens insatser kan göra stor skillnad för människors levnadsvillkor, utveckling och trygghet. Rapporter från Socialstyrelsen med flera visar att många romers misstro är särskilt stor i förhållande till socialtjänsten.¹⁶ Socialstyrelsens utbildningsmaterial till stöd för socialtjänsten *I bemötandet tar framtiden form* ska spridas och kunskapshöjande insatser för medarbetare inom socialtjänsten ska genomföras med syfte att

---

¹⁵ European Social Charter (revised), European Committee of Social Rights, Conclusions 2011.

¹⁶ Socialstyrelsen (2014) Antiziganism i statlig tjänst; DO (2010) Romers rättigheter; Länsstyrelsen i Stockholms län (2014) Nulägesbeskrivning av hinder och möjligheter för romers rätt.

säkerställa att den romska minoriteten blir bemött med respekt och kompetens. Det är centralt att öka romers förtroende för staden och socialtjänsten i synnerhet.

- Socialnämnden i samarbete med stadsdelsnämnderna utvecklar ett strategiskt och långsiktigt arbete som ökar den romska minoritetens förtroende för socialtjänsten. Det handlar om att öka brukarmedverkan, delaktighet och dialog. Prioriterade grupper är romska kvinnor samt barn och unga.
- Socialnämnden utvecklar ett strategiskt arbete med romsk brobygggarverksamhet.

Insatser som motverkar våld i nära relationer

En studie från Folkhälsomyndigheten synliggör romska kvinnors utsatthet. Romska kvinnor upplever ett lägre förtroende för olika samhällsfunktioner än den kvinnliga befolkningen i övrigt.¹⁷ En fråga som bör övervägas är hur staden kan stödja och hjälpa romska kvinnor som har utsatts för våld. Stadens arbete och insatser för att motverka våld i nära relationer utgår ifrån *Stockholms stads program mot våld i nära relationer och hedersrelaterat våld och förtryck 2017-2020*.

För att säkerställa att kvinnor som tillhör den romska minoriteten får adekvat skydd, stöd och hjälp vid utsatthet för våld är det centralt att medarbetare inom socialtjänsten har kunskaper om den romska minoritetens kultur, seder och bruk, samt om vad minoritetsstatus innebär och hur det kan påverka det sociala arbetet. I stadens program är bland annat följande delmål relevanta för arbetet med romsk inkludering:

- Medarbetare i stadens verksamheter med särskilt ansvar för förebyggande arbete har kunskaper i att se tecken på utsatthet och vågar fråga om det.
- Staden samverkar med idéburen sektor i syfte att nå personer och grupper som inte kommer i kontakt med stadens egna verksamheter.

---

¹⁷ Folkhälsomyndigheten (2015), Folkhälsomyndighetens återrapporering av regeringsuppdrag angående fördjupad studie om romska flickors och kvinnors livssituation och hälsa.

- Medarbetare i verksamheter vars målgrupp bland annat är våldsutsatta vuxna har kompetens om våldsutsatthet, särskilda sårbarhetsfaktorer och våldets konsekvenser.

Omhändertagande av barn

Det finns en oro inom familjer som tillhör den romska minoriteten om att en kontakt med socialtjänsten också ska leda till en utredning om omhändertagande av barn enligt LVU¹⁸. Denna oro grundar sig till viss del på historiska erfarenheter, men även på nutida erfarenheter av diskriminering.¹⁹ Det påverkar individ- och familjeomsorgens förutsättningar att bedriva sin verksamhet. Stadsdelsnämnderna ska därför utveckla arbetssätt som bidrar till att förvaltningens resurser utnyttjas och är tillgängliga för den romska minoriteten. Det kan bland annat göras genom att utveckla arbetsmetoder för att involvera romska nätverk när barn är under utredning samt rekrytera familjehem och jourhem med romsk kulturkompetens. Vid en placering utanför familjen av ett barn som tillhör den romska minoriteten är det viktigt att ta hänsyn till och tillgodose dess särskilda rättigheter att kunna behålla kontakten med sin kultur, sin identitet och sitt språk.

- Stadsdelsnämnderna ser över rutiner och arbetssätt som bidrar till att i större utsträckning involvera romska nätverk när romska barn är under utredning för att omhändertas enligt LVU.
- Stadsdelsnämnderna och socialnämnden ser över rutiner och arbetssätt som bidrar till att romska barn som placeras enligt SoL eller omhändertas enligt LVU i större utsträckning och när det lämpar sig kan placeras i jour- och familjehem med romsk kulturkompetens.

---

¹⁸LVU, lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (1990:52)

¹⁹ Socialstyrelsen (2014), Antiziganism i statlig tjänst. Vitbok som Socialstyrelsen har tagit fram och som beskriver hur dåvarande Socialstyrelsen och Medicinalstyrelsen formulerade och drev på en rad åtgärder som kränkte romer rättigheter under 1900-talet; Socialstyrelsen (2006) Omhändertagande av romska barn.

Ansvarsfördelning och uppföljning

Kommunstyrelsen ansvarar för att samordna och följa upp stadens övergripande arbete.

Kommunstyrelsen erbjuder strategiskt stöd, rådgivning och utbildning till stadens verksamheter om arbetssätt som bidrar till måluppfyllelsen om att staden lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering.

Kommunstyrelsen samråder med romska sakkunniga för att få råd i uppföljningen och genomförandet av strategin.

Under den tid staden är utvecklingskommun genomförs uppföljningen som ett led i att ta fram stadens återslag till regeringen om hur staden arbetar med romsk inkludering.

Arbetsmarknads-, kultur-, utbildnings-, socialnämnden samt stadsdelsnämnder ansvarar för att genomföra strategin. Utvecklingsarbetet ska utgöra en integrerad del av respektive nämnds verksamhet och därmed rymmas inom given ekonomisk ram. Återslagningen görs i stadens styr- och ledningssystem. Nämnderna identifierar årliga aktiviteter som kan behöva antas för strategins genomförande.